

**PROGRAM PROFILAKTYCZNY
PROMUJĄCY I WDRAŻAJĄCY
PRAWIDŁOWE METODY
WYCHOWAWCZE W RODZINACH
ZGROŻONYCH PRZEMOCĄ DOMOWĄ
NA LATA 2023 - 2026**

PROSZOWICE 2023

SPIS TREŚCI

WSTĘP

1. Wychowawcza rola rodziny – założenia teoretyczne	4
2. Style wychowawcze.....	5
3. Kryzys w rodzinie – rodzina dysfunkcyjna	6
4. Cele, zadania i realizatorzy, terminy i wskaźniki realizacji programu.....	7
5. Zakładane rezultaty programu.....	8
6. Monitoring i ewaluacja programu	8
7. Finansowanie programu	8
8. Wykaz tabel.....	8

WSTĘP

Rodzina jest pierwszym i naturalnym środowiskiem wychowawczym, który zaspokaja podstawowe potrzeby dziecka. Od urodzenia się dziecka poprzez kolejne okresy rozwojowe rodzina wypełnia różnorodne funkcje, jak również ponosi główną odpowiedzialność za zaspokojenie potrzeb dziecka, jego opiekę, wychowanie i rozwój. W okresie życia każdego młodego człowieka rodzina stanowi dominujące środowisko, w którym kształtuje się jego aktywność, cechy osobowości, zachowania oraz wartości i normy społeczne. Wpływ na formowanie się wskazanych powyżej elementów mają przede wszystkim więzi rodzinne, a jak zauważa W. Okoń „rodziców z dziećmi łączy więź rodzicielska która stanowi podstawę wychowania rodzinnego”. Ukształtowanie trwałej więzi rodzinnej, głównie osobowej, emocjonalnej między rodzicami i dzieckiem, a także rodzeństwem, innymi członkami rodziny odgrywa ogromną rolę w rozwoju i wychowaniu dziecka.

Program Profilaktyczny Promujący i Wdrażający Prawidłowe Metody Wychowawcze w Rodzinach Zagrożonych Przemocą Domową dla Powiatu Proszowickiego ma na celu promowanie prawidłowo funkcjonującej rodziny, która jest w stanie zapewnić optymalne warunki do rozwoju i wychowania dzieci. Program stanowi również ważny element w kreowaniu polityki społecznej i przeciwdziałaniu przemocy w naszej społeczności lokalnej.

1. Wychowawcza rola rodziny- założenia teoretyczne

Pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym w życiu człowieka jest środowisko rodzinne, w którym dziecko rozwija się psychicznie i fizycznie. To właśnie rodzina stwarza warunki do zaspokojenia różnorodnych potrzeb społecznych swoich członków, a szczególnie dzieci. Dotyczy przede wszystkim potrzeby przynależności uczuciowej, bezpieczeństwa, stabilizacji. Dziecko w rodzinie zdobywa pierwsze doświadczenia, doznaje pierwszych odczuć, przyswaja rodzinne wzorce i zasady społecznego współżycia, a także utożsamia się ze środowiskiem i swoim najbliższym otoczeniem odnajdując w nim miejsce dla siebie. Czym tak właściwie jest rodzina? Jak ją zdefiniować w dzisiejszych czasach? I dlaczego ta definicja się zmienia?

Zgodnie z definicją Jana Szczepańskiego **rodzina** „to grupa złożona z osób połączonych stosunkiem małżeńskim i rodzicielskim”. Prócz więzi biologicznych istotną kwestią są związki interpersonalne między członkami rodziny. Należą do nich między innymi czynniki tworzące związek emocjonalny: wspólne miejsce zamieszkania, majątek, nazwisko i kultura duchowa. Rola jaka jest postawiona przez rodziną w procesie wychowawczym dziecka oraz jej wpływ na kształtowanie osobowości jego sfery intelektualnej czy uczuciowej, zachowania się w otaczającym środowisku jest bardzo ważna.

Życie rodzinne składa się z funkcji:

- 1) **Socjalizacyjnej**- funkcja ta oddziałuje zarówno na dzieci, jak i na rodziców. Zakłada uczenie się zachowań, norm i wartości przyjętych w społeczeństwie, które zmieniają się wraz ze zmianą pokoleń.
- 2) **Miłości i bezpieczeństwa** – rodzina powinna zaspakajać podstawowe potrzeby człowieka, takie jak miłość czy poczucie bezpieczeństwa. Każdy z członków rodziny pragnie posiadać bliskie osoby. Rozwój emocjonalny w dzieciństwie ma ogromny wpływ na dorosłe życie człowieka.
- 3) **Kulturotwórcza**- rodzina wprowadza dziecko w świat kultury i sztuki, pozwala na znalezienie własnych zainteresowań i rozwianie ich. Powyższa funkcja wzmacnia relacje rodzinne.
- 4) **Wspomagająca rozwój osobowości** – osobowość człowieka kształtuje się całe życie poprzez doświadczenie, zdobytą wiedzę o sobie i otaczającym świecie. Każda osoba w rodzinie jest indywidualna, posiada różny charakter i temperament.
- 5) **Religijna**- odgrywa istotną rolę w rozwoju moralno- religijnym. Funkcja ta jest swoistym kodeksem moralnym.
- 6) **Ekonomiczna**- służy zaspakajaniu potrzeb materialnych, takich jak jedzenie, ubranie czy mieszkanie, itp. Wszyscy członkowie rodziny mają wkład w budżet domowy.
- 7) **Stratyfikacyjna**- obejmuje obowiązujące prawa i zwyczaje w społeczeństwie.
- 8) **Integracyjna**- rodzina, jako komórka społeczna powinna tworzyć wewnętrzną spójność. Funkcja ta służy nawiązaniu relacji międzyludzkich.
- 9) **Rekreacyjna**- rodzina jest swoistym azylem, miejscem odpoczynku i relaksu.
- 10) **Opiekuńcza**- chroni przed niebezpieczeństwami dnia codziennego. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zapobiega popełnianiu błędów życiowych i daje punkt odniesienia, co jest dobre a co złe.

Sposób pełnienia przez rodzinę funkcji wychowawczych oraz wynikające stąd skutki oddziaływań na dziecko zależą w znacznej mierze od postaw ojca i matki w stosunku do dziecka. Za najbardziej rozpowszechnioną w psychologii definicję postawy przyjąć można definicję postawy jako tendencję do zachowania się w specyficzny sposób wobec jakiejś osoby, sytuacji czy problemu. Możemy więc wstępnie określić, że **postawa rodzicielska** - macierzyńska lub ojcowska- jest tendencją do zachowania się w pewien specyficzny sposób w stosunku do dziecka. W konsekwencji przyjętej postawy dziecko jest spostrzegane, oceniane i traktowane przez matkę czy ojca w ten specyficzny sposób jaki wnioskuje postawa. Przy czym najbardziej charakterystyczny dla danej postawy przyjmuje się ładunek uczuciowy. Większość badaczy postaw przyjmuje czynnik emocjonalny lub jego odpowiednik oceniający jako podstawę dla rozpoznania i ewentualnego pomiaru postawy. Postawa rodzicielska zawiera ładunek uczuciowy, który wyznacza działanie w stosunku do dziecka. I właśnie przez to działanie możemy poznać postawę rodzicielską.

Wielostronny wpływ postaw rodzicielskich doświadczonych w dzieciństwie na przyszłe życie dziecka jest zdaniem J. Rembrowskiego i M. Ziemskiej, niezaprzeczalny i udowodniony. Matki i ojcowie, poprzez swoje postawy rodzicielskie oddziałują na cechy osobowości dzieci, wpływają na ich samoocenę, odwagę i lękliwość, na intelekt i styl myślenia, plany życiowe czy wybór zawodu. Rodzice mają swój udział w kształtowaniu świata wartości dziecka. Czynnikiem silnie oddziałującym na dziecko w rodzinie jest właściwy dla niej klimat psychiczny. Dobry klimat psychiczny zespala rodzinę jako całość, sprzyja wzajemnemu zrozumieniu, ułatwia rozładowanie pojawiających się konfliktów, pozwala na tworzenie i doskonalenie systemu wychowania najbardziej korzystnego z punktu widzenia rozwoju osobowości dziecka i jego przygotowania do życia. Nie zawsze jednak klimat panujący w rodzinie jest pozytywny i właściwy.

Wychowawczy wpływ na dziecko wywiera nie tylko zaspokojenie jego podstawowych potrzeb, lecz przede wszystkim sposób odnoszenia się do dziecka, rodzaj stosunków łączących je z rodzicami i rodzeństwem oraz atmosfera panująca w domu rodzinnym.

Wszystkie powyższe elementy łącznie stanowią o stylu wychowania. Rodzice stosujący właściwe metody wychowawcze wobec dziecka, z chęcią otaczają go opieką, dostrzegają i zaspakajają jego potrzeby. Łatwo też nawiązują kontakty z dzieckiem.

2. Style wychowawcze

Poniższa tabela przedstawia style interakcji wychowawczych według Diany Baumrind.

Tabela 1. Style interakcji wychowawczych według Diany Baumrind

Styl wychowawczy	Charakterystyka rodziców	Cechy dzieci
Laissez – faire (laseferyzm) Pobłażliwy	– Zapewnienie dużej swobody. – Akceptujący i gotowi do rozmowy. – Niemal żadnych oczekiwań i wymagań wobec dzieci. – Praktycznie nie występują kary za niewłaściwe zachowanie.	– Zachowanie niedojrzałe. – Mała samokontrola, lękliwość i impulsywność. – Dzieci pełne pretensji do opiekunów.
Autorytarny	– Chłód emocjonalny.	– Dość niesamodzielne,

	– Żądanie pełnego posłuszeństwa i dostosowania się. – Brak wyjaśniania poleceń. – Kary za lekceważenie. – Stosowanie metody „Dzieci nie mają głosu”.	- zamknięte w sobie i niezadowolone. – Niewielka ciekawość i motywacja do osiągnięć. – Niskie poczucie własnej wartości. – Bardzo nieufne.
Autorytatywny	– Wywieranie wpływu na zachowanie dzieci za pomocą własnych reguł i standardów. – Wysoka ocena i dyscypliny i samodzielności. – Konsekwencja w stosowaniu środków wychowawczych. – Gotowość do przedyskutowania poleceń z dziećmi. – Pomimo jasnych oczekiwań istnieje emocjonalne ciepło.	– Pewne swoich możliwości w trakcie zmagania z nowymi zadaniami, wytrwałe. – Zdrowa samoocena. – Zadowolenie, gotowość do podjęcia ryzyka.
Zaniedbujący	– brak zainteresowania dzieckiem i jego potrzebami czy aktywnością, – brak wzajemnej komunikacji, – niezwracanie uwagi na uczucia dziecka, jego opinie, – koncentracja na własnej osobie.	– słaba samokontrola, – tendencje do unikania obowiązku szkolnego, wagarowanie, – zachowania ryzykowne, – rozrzutność, – brak koncentracji uwagi, – zmiany nastrojów i labilność emocjonalna.

3. Kryzys w rodzinie - rodzina dysfunkcyjna

Trudno przecenić znaczenie rodziny w procesie wychowawczym, gdyż jest ona naturalnym środowiskiem socjalizującym. Może wspierać lub ograniczać procesy adaptacji młodego człowieka do życia w społeczeństwie. **Rodzina dysfunkcyjna** to w rozumieniu systemowym rodzina, która w sposób ciągły przejawia zaburzenia swojej struktury i funkcji. Źródłem dysfunkcji w rodzinie są dorośli, którzy założyli rodzinę – małżonkowie, rodzice. To właśnie oni podejmują decyzje o powołaniu rodziny, tworzą reguły, według których rodzina funkcjonuje, wnosząc swój światopogląd i styl bycia. Zaburzenie układu rodzinnego ma swój początek w osobach, które go inicjują.

Przyczyny dysfunkcji to m.in.:

- głęboka patologia
- niewłaściwe wypełnianie obowiązków
- porzucenie
- uzależnienie
- długotrwałe bezrobocie
- długotrwała choroba
- zaniedbywanie dziecka
- krzywdzenie dziecka

Analiza czynników ryzyka pojawienia się zachowań przemocowych wobec dziecka obejmuje w głównej mierze określone cechy funkcjonowania rodziny, jak i cechy osobowościowe jej członków, zwłaszcza rodziców, ale również samego dziecka, które mogą sprzyjać jego złemu traktowaniu.

Czynnikami ryzyka przemocy domowej mogą być:

- izolacja społeczna
- funkcjonowanie rodziny w warunkach długotrwałego stresu społeczno- ekonomicznego
- doświadczenie przez rodziców przemocy w dzieciństwie
- zaburzone relacje małżeńskie i rodzinne
- niedojrzałość emocjonalna, młody wiek rodziców
- znacząca lub całkowita zmiana stylu funkcjonowania rodziny, np. rozwód czy ciężka choroba
- niewłaściwe interakcje z dzieckiem
- niska akceptacja roli rodzicielskiej oraz niski poziom kompetencji rodziców
- nierealne postrzeganie dziecka i nierealne oczekiwania wobec dziecka i jego umiejętności
- cechy dziecka i jego historia rozwoju np. upośledzenie fizyczne, umysłowe
- cechy osobowościowe i problemy psychologiczne rodziców
- zaburzenia komunikacji interpersonalnej
- zaburzenia wczesnych kontaktów emocjonalnych z dzieckiem
- problemy uzależnieniowe,
- cechy strukturalne rodziny (np. wielodzietność, rodzina niepełna, eurosieroctwo).

4. Cele, zadania i realizatorzy, terminy i wskaźniki realizacji programu.

Cel główny				
Promowanie i wdrażanie prawidłowych postaw wychowawczych w rodzinach zagrożonych przemocą domową na terenie Powiatu Proszowickiego. Cel główny będzie realizowany poprzez cele szczegółowe.				
Cele szczegółowe programu	Zadania programu	Realizatorzy/ Partnerzy programu	Termin realizacji programu	Wskaźniki programu
Edukacja rodziców w zakresie stosowania właściwych metod wychowawczych, udzielanie wsparcia i pomocy w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach.	Organizowanie konferencji/ kampanii społecznych/ wykładów/spotkań/ warsztatów mających na celu poszerzenie wiedzy w zakresie właściwych metod wychowawczych.	- PCPR - Szkoły, - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, - Komenda Powiatowa Policji, - Ośrodki Pomocy Społecznej, - Kuratorzy Sądowi.	Zadania o charakterze ciągłym.	Liczba spotkań/ konferencji. Co najmniej 2 wydarzenia/ cykle spotkań w latach 2023 - 2026
Propagowanie w społeczności lokalnej pozytywnych postaw rodzicielskich i metod	Umieszczanie informacji/ artykułów na stronie internetowej.	- PCPR, - Starostwo Powiatowe, - Ośrodki Pomocy Społecznej, - Szkoły, - Poradnia Psychologiczno-	Zadania o charakterze ciągłym	Liczba opublikowanych informacji/ artykułów. Co najmniej 3 informacje/ artykuły w latach

wychowawczych, kształtowania umiejętności komunikowania się okazywania uczuć, emocji, kształtowanie szacunku dla wartości i tradycji rodzinnych.		Pedagogiczna, - Komenda Powiatowa Policji, – inne instytucje pomocowe, - Parafie.	2023 - 2026
	Opracowanie materiałów o treści profilaktycznej.		
	Współpraca z lokalnymi mediami w celu promowania działań zapobiegających występowaniu przemocy.		
			Ilość wydanych materiałów profilaktycznych. Co najmniej 1 raz w roku w latach 2023 – 2026.
			Liczba opublikowanych artykułów/ wywiadów/ informacji w lokalnych mediach. Co najmniej 1 raz w roku w latach 2023 – 2026.

5. Zakładane rezultaty programu.

- 1) Wzrost wiedzy na temat właściwych metod wychowawczych.
- 2) Nabycie umiejętności prawidłowego komunikowania się oraz okazywania uczuć i emocji.
- 3) Podniesienie poziomu świadomości wśród lokalnej społeczności istoty wartości i tradycji rodzinnych.
- 4) Wzmocnienie rodzin w radzeniu sobie z problemami wychowawczymi.

6. Monitoring i ewaluacja programu.

Monitoring i ewaluacja programu dokonywane będzie raz w roku w formie sprawozdania. Sprawozdanie przedstawione będzie Zarządowi Powiatu Proszowickiego oraz Radzie Powiatu Proszowickiego. Wskaźniki będą porównywane w kolejnych latach realizacji powiatowego programu, co pozwoli na ocenę poziomu osiągnięcia celów szczegółowych oraz celu głównego. Jednocześnie ocena ta pozwoli na ewentualną modyfikację zakładanych działań.

7. Źródło finansowania programu.

Źródłem finansowania powiatowego programu będą środki finansowe:

- 1) z budżetu powiatu proszowickiego,
- 2) z budżetu państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych,
- 3) z budżetu państwa na finansowanie realizacji zadań zleconych,
- 4) z innych programów i grantów.

8. WYKAZ TABEL

Tabela 1. Style interakcji wychowawczych według Diany Baumrind